

Normy i formy

Zbigniew Rykiel

Redaktor Naczelny

“Przestrzeń Społeczna”

socialspacejournal@gmail.com

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego opublikowało kryteria punktacji czasopism naukowych (Zasady główne, 2011). Kryteria wstępne mają obowiązywać od drugiej oceny parametrycznej i zawierać dziewięć elementów:

- (1) publikowanie listy recenzentów,
- (2) podwójnie anonimową procedurę recenzowania,
- (3) aktywną stronę internetową,
- (4) recenzentów zewnętrznych,
- (5) naukowość czasopisma,
- (6) tytuł i abstrakt po angielsku,
- (7) stabilność wydawniczą,
- (8) zaporę antyplagiatową, pomyloną z anonimowością publikowanych tekstów (*ghostwriting*),
- (9) deklarację o wersji pierwotnej, tj. jednoznacznym nośniku informacji.

Nasze czasopismo wszystkie te kryteria spełnia już obecnie, co oznacza, że już obecnie mogłoby się ubiegać o przyznanie punktów, gdyby nie wymóg długości

ukazywania się czasopisma, którego to wymogu *PS/SS* – jako czasopismo nowo powstałe – spełniać jeszcze nie może.

Ministerstwo wymienia następnie 12 kryteriów szczegółowych, które mają być brane pod uwagę w procedurze przyznawania punktów. Są to:

- (1) indeks cytowalności,
- (2) zagraniczna afiliacja autorów publikacji (powyżej 25% dla interesujących w tym kontekście nauk społecznych),
- (3) indeksowanie przynajmniej w jednej bazie danych,
- (4) większa od 24 liczba opublikowanych prac naukowych rocznie,
- (5) umiędzynarodowienie recenzentów (powyżej 50%),
- (6) częstotliwość wydawania co najmniej raz na kwartał,
- (7) anglojęzyczność wszystkich publikacji,
- (8) umiędzynarodowienie rady naukowej (ponad 50%),
- (9) dostępność wersji internetowej,
- (10) obcojęzyczni redaktorzy językowi, dla których język redagowania jest językiem ojczystym innym niż polski,
- (11) posiadanie w redakcji redaktora statystycznego,
- (12) posiadanie w redakcji redaktora tematycznego.

Nasze czasopismo spełnia już obecnie 7 spośród 11 ostatnich kryteriów, na które ma bezpośredni wpływ. O kryterium (4) trudno się wypowiadać przed zamknięciem drugiego numeru czasopisma, kryterium (6) nie jest obecnie naszym celem, (7) zaś nie jest naszym celem strategicznym, kryterium (10) natomiast nie jest obecnie jeszcze spełnione.

Jak już zauważono wcześniej (Rykiel 2011), wymogi Ministerstwa koncentrują się na kryteriach formalnych, a nawet się do nich ograniczają, abstrahując od – znacznie od nich ważniejszych – norm nauki światowej. W ministerialnych „zasadach głównych” próżno by bowiem szukać jakichkolwiek odniesień do poziomu merytorycznego, a wszelkie kryteria jakościowe zostały zastąpione przez kryteria ilościowe (Kulczycki 2011).

Najdobitniejszym tego przykładem jest wymóg posiadania redaktora językowego, dla którego język angielski jest językiem ojczystym. Gdyby bowiem język ojczysty był głównym kryterium kompetencji językowych, to autorzy wydawnictw polskojęzycznych doskonale radziliby sobie przynajmniej z językową stroną swych tekstów, które to założenie jest jednak bardzo dalekie od rzeczywistości. Idąc jednak tym tropem, można liczyć na wyższą punktację ministerialną, jeśli w czasopiśmie zatrudni się kloszarda z doków londyńskich zamiast habilitowanego absolwenta anglistyki z któregoś z renomowanych uniwersytetów europejskich. Taką polityką redakcja naszego czasopisma zainteresowana nie jest.

Próbując wyjaśnić kwestie szczegółowe, nowsze interpretacje ministerialne (Odpowiedzi..., 2012) wikłają się w sprzeczności i nonsensy. Z zaproponowanej tam definicji redaktora językowego można się bowiem dowiedzieć, że „[r]edaktor [ten] ściśle współpracuje z redakcją czasopisma naukowego” (tamże, pkt 8). Dalej interpretacja ministerialna utożsamia języki narodowe z „językami lokalnymi”, stwierdzając, że „redaktor językowy musi posiadać [sic!] wykształcenie kierunkowe w zakresie filologii danego języka lokalnego” (tamże). W przypadku jednak „czasopisma publikującego artykuły w języku innym niż lokalny [...] za redaktora językowego uważany jest jedynie rodzimy użytkownik języka (*native speaker*)” (tamże). Ponieważ jednak Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych uznaje język kaszubski za język regionalny, jest on bez wątpienia językiem innym niż lokalny, redaktorem językowym w przypadku czasopism kaszubskojęzycznych musiałyby więc być osoby kaszubskojęzyczne, chociaż niekoniecznie wykształcone. *Implicite*, a nawet *explicite*, to samo dotyczy rodzimych użytkowników języka angielskiego, którzy nie muszą mieć żadnego wykształcenia, ani nawet znać poprawnej angielszczyzny. Co do pol-

szczyzny natomiast, to zakłada się, że jest ona językiem „lokalnym”, w związku z czym jej biegłością mogą się wykazać tylko wykształceni filolodzy, mimo że jeszcze w latach 60. XX wieku wymagano tego od każdego maturzysty. Jak więc widać, próby regulowania materii naukowej metodami administracyjnymi prowadzą do absurdów, którymi powinni się przejmować może łowcy punktów, mniej zaś prawdziwi uczeni, którym na głupstwa szkoda czasu i energii.

Co istotne, wytyczne ministerialne pomijają także kwestię równości płci – mocno akcentowaną przez instytucje unijne, gdzie pojawia się oczekiwanie, że państwa członkowskie będą promować badania i studia interdyscyplinarne oraz „usuwać przeszkody, które nadal utrudniają kobietom osiągnięcie najwyższych szczebli w [...] badaniach [...] i na stanowiskach kierowniczych” (Rada..., 2011). W tej akurat dziedzinie nasze czasopismo osiągnęło poziom światowy, promując badania interdyscyplinarne i takąż debatę oraz skupiając w Radzie Programowej 36% kobiet – i to nie kosztem jakości.

W tym kontekście pojawia się istotne pytanie o strukturę meta-kompetencji Polaków oraz o funkcjonalność lub dysfunkcjonalność ich – naszego - dziedzictwa kulturowo-mentalnego. Ono bowiem jest ważną podstawą naszej konkurencyjności międzynarodowej we współczesnym świecie. Kluczowe w tym kontekście wydają się następujące kompetencje, których lista jest wynikiem inspiracji propozycjami Jana Szomburga (2011):

- (1) poczucie własnej godności, wartości i podmiotowości, nie zaś „lokalności”;
- (2) empatia, tj. zdolność zrozumienia innych i współczucia innym;
- (3) kultura wzajemnej akceptacji i uznania;
- (4) kultura zaufania;
- (5) zachowania etyczne;
- (6) rozwijanie własnych talentów i promowanie ich u innych;
- (7) zdolność akceptacji własnych i cudzych błędów i porażek oraz umiejętność uczenia się na tych błędach;
- (8) zdolność przyjmowania krytyki i rzeczowego krytykowania innych;
- (9) umiejętność prowadzenia dialogu bez przemocy symbolicznej;

- (10) umiejętność współpracy, w tym działania zespołowego;
- (11) zdolność wzorcotwórczego, empatycznego i integrującego przywództwa;
- (12) odwaga i umiejętność samodzielnego, nieschematycznego myślenia;
- (13) umiejętność permanentnego uczenia się;
- (14) zdolność do interdyscyplinarnego, holistycznego myślenia;
- (15) zdolność do wytyczania ambitnych celów, strategicznego planowania;
- (16) przedsiębiorczość i mobilność;
- (17) aktywność i odwaga obywatelska;
- (18) rozumienie własnej kultury, nie zaś tylko naśladowania innych;
- (19) rozumienie otaczającego świata.

Z punktem (13) powyższego zestawienia pozostaje w konflikcie wyrażane w innych dokumentach oczekiwanie Ministerstwa, żeby uniwersytety oferowały studentom możliwości zdobywania umiejętności praktycznych przydatnych na rynku pracy. Oznaczałoby to, że uniwersytety stopniowo przekształcałyby się w zasadnicze szkoły zawodowe, kształcące wąskich specjalistów na rynek pracy nie tyle współczesny, ile raczej dzisiejszy, którzy byliby niezdolni do przystosowania się do zmian na tym rynku (Jałowiecki 2011). Uniwersytety tymczasem zawsze miały i wciąż mają do spełnienia misję kulturotwórczą, w tym kształtowanie umiejętności uczenia się przez całe życie, czego podstawą jest solidna wiedza teoretyczna (Jałowiecki 2011). Taką też wiedzę, połączoną z krytyką naukową, zamierzamy promować w naszym czasopiśmie.

Powstaje zatem pytanie, w jakim stopniu ministerialne kryteria punktacji czasopism naukowych ułatwiają osiągnięcie wspomnianych wyżej kluczowych kompetencji, w jakim zaś stymulują omijanie norm leżących u ich podstaw. Jest to pytanie o to, co Polak potrafi: przestrzegać norm, czy je omijać? Wybór między anomią a dewiacją wydaje się mało pociągający, nawet jeśli dewiacja jest zachowaniem wyuczonym.

Strategicznym celem naszego czasopisma nie są formy, lecz normy rdzenia światowego systemu nauki. Nie zmienia to jednak faktu, że będziemy zmierzać do uzyskania możliwie wysokiej punktacji ministerialnej, o ile tylko nie stoi to w sprzeczności z naszym celem strategicznym.

Celem tym jest uprawianie nauki na przyzwoitym poziomie przez stosowanie się do norm rdzenia nauki światowej i nieuleganie normom zaczerpniętym z innych systemów aksjo-normatywnych. Naszym celem strategicznym nie jest więc maksymalizacja punktacji ministerialnej (tj. polowanie na punkty) według obecnie obowiązujących kryteriów, które wciąż ewoluują, lecz zgodność z normatywną, a nie tylko formalną, warstwą nauki światowej (Rykiel 2011). Zapraszamy do dyskusji o tych normach jako podstawie działalności w środowisku akademickim – nie tylko publikacyjnej, ale i naukowej w ogóle.

Zbigniew Rykiel

Redaktor Naczelny

Literatura

Jałowiecki B., 2011: Misja uniwersytetów, a efekty kształcenia. „Bistro.edu.pl”, 2011-12-08 <http://www.bistro.edu.pl/arttykul,Misja-uniwersytetow-a-efekty-ksztalcenia.html>

Kulczycki E., 2011: Kim jest „redaktor statystyczny”? http://ekulczycki.pl/warsztat_badacza/kim-jest-redaktor-statystyczny/

Odpowiedzi na najczęściej zadawane pytania, 2012: http://www.nauka.gov.pl/fileadmin/user_upload/Finansowanie/finansowanie_na_uki/List_a_czasopism/20111125_1_FAQ.pdf

Rada Unii Europejskiej, 2011: 16746/1/11, REV 1 (pl), EDUC 271, COMPET 502, RECH 366, SOC 984. Bruksela, 22 listopada 2011 r. http://www.nauka.gov.pl/fileadmin/user_upload/ministerstwo/20111130_ST1674_6_PL11_modernizacja_PL.pdf

Rykiel Z., 2011: Normy, a nie punkty. „Przestrzeń Społeczna (Social Space)”, 1, 7-10.

Szomburg J., 2011: Czego potrzebują Polacy. „Rzeczpospolita”, 21 października 2011,

A16.

Zasady główne, 2011:

http://www.nauka.gov.pl/fileadmin/user_upload/Finansowanie/finansowanie_nauki/Dzialalnosc_statutowa/20111026_1_zasady_glowne.pdf

Wpłynęło/received 29.11.2011; poprawiono/revised 16.12.2011;
wersja ostateczna/final version 23.01.2012